

21 Νοεμβρίου 1991

[ΠΙΚΗΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Δ/στές]

FYSCO CONSTRUCTING CO LTD,

Εφεσείοντες,

v.

ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ,

Εφεσίβλητου.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 7626).

- Αμέλεια — Εργατικό ατύχημα — Εργάτης οικοδομών (καλουπής) έπεσε στο έδαφος από τον τέταρτο όροφο ανεγειρόμενης οικοδομής, όταν, στην προσπάθειά του να στερεώσει το πάνω μέρος του καλουπιού, πάτησε σε σιδερένια ράβδο αντιστήριξής του — Ευθύνη του εργοδότη — Κατά πόσο υπήρχε συντρέχουσα αμέλεια — Η εκτέλεση επικίνδυνης εργασίας από εργοδοτούμενο όταν η μόνη επιλογή που έχει είναι ή να την εκτελέσει ή να χάσει την εργασία του δεν μπορεί να τον επιβαρύνει με συντρέχουσα αμέλεια. 5
- Αποζημιώσεις — Ύψος αποζημιώσεων για σωματικές βλάβες — Συνθλιπτικά κατάγματα της αριστερής κνήμης, της κερκίδας και της ωλένης και της ένωσης τους με τον καρπό και στα δύο χέρια, σχισμή στο μέτωπο, συμπιεστικό κάταγμα του ζυγωματικού οστού, χειρουργική επέμβαση στον τένοντα της αριστερής επιγονατίδας — Διάσειση, που επέφερε μόνιμη διαταραχή της προσωπικότητας — Κόντημα του αριστερού ποδιού κατά 1 εκ. — Μόνιμη απώλεια της οσμής σε απροσδιόριστο βαθμό — Άλλα μόνιμα κατάλοιπα — Αδυναμία εκτέλεσης της εργασίας του σαν καλουπής — Οι γενικές αποζημιώσεις αυξήθηκαν από ΛΚ4.000 σε ΛΚ8.000. 10 15
- Αποζημιώσεις — Για απώλεια εισοδήματος για την περίοδο από την έκθεση απαιτήσεως μέχρι την ημερομηνία της δίκης — Κανονικά πρέπει να γίνεται τροποποίηση της έκθεσης απαιτήσεως — Δεν είναι όμως ασυνήθιστο να μη γίνεται τέτοια τροποποίηση και να προσάγεται μαρτυρία χωρίς ένσταση για την ανέλυτη από την έκθεση απαιτήσεως χρονική περίοδο — Σε τέτοια περίπτωση είναι δυνατή η επιδίκαση ειδικών αποζημιώσεων νοουμένου ότι θα τροποποιηθεί η έκθεση απαιτήσεως ανάλογα — Διαζευκτικά, μπορεί να επιδικασθούν σαν γενικές αποζημιώσεις, αλλά η μέθοδος αυτή προσφέρεται στις περιπτώσεις όπου τα δεδομένα δεν επιτρέπουν ακριβή αριθμητικό υπολογισμό. 20 25
- Δικόγραφα — Απαίτηση για απώλεια εισοδήματος για την περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας της έκθεσης απαιτήσεως και της δίκης — 30

Στις περιπτώσεις όπου το ποσό μπορεί να προσδιορίσει με σχετική ακρίβεια αναμένεται να γίνεται τροποποίηση της έκθεσης απαιτήσεως για να απαιτείται σαν μέρος των ειδικών ζημιών.

5 Αποζημιώσεις — Πολλαπλασιαστής — Επιλογή του είναι κατ'εξοχήν έργο του πρωτόδικου Δικαστηρίου — Το Εφετείο δεν επενέβη στην επιλογή πολλαπλασιαστή 10 στην περίπτωση 40χρονου εργάτη οικοδομών.

10 Αποζημιώσεις — Απώλεια μελλοντικών απολαβών — Η βάση για τον υπολογισμό τους είναι το εισόδημα που θα κέρδιζε ο αποζημιούμενος κατά τον χρόνο της δίκης με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν τότε, ξεκινώντας από το εισόδημά του κατά τον χρόνο του ατυχήματος — Αν και δεν είναι ανεπίτρεπτη η εξέταση μελλοντικών προοπτικών δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση το εγχείρημα να είναι θεωρητικό — Απορρίφθηκε εισήγηση ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη η πιθανότητα του αποζημιούμενου να εργασθεί στις αραβικές χώρες με διπλάσιο μισθό, αν και είχε εργασθεί εκεί προηγουμένως.

20 Αποζημιώσεις — Τόκος σύμφωνα με το άρθρο 58Α του περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου, Κεφ. 148 — Πρέπει να επιδικάζεται και πάνω στις αποζημιώσεις για απώλεια εισοδημάτων μέχρι την απόφαση.

25 Ο εφεισίβλητος εργοδοτείτο σαν εργάτης οικοδομών (καλουπής) σε εργοτάξιο της εφεσείουσας στη Λεμεσό. Στη προσπάθειά του να στερεώσει το πάνω μέρος ενός καλουπιού πάτησε πάνω σε μια σιδερένια ράβδο αντιστήριξης, έχασε την ισορροπία του και έπεσε από τον τέταρτο όροφο στο έδαφος, μέσα από ένα κενό που υπήρχε. Το πρωτόδικο Δικαστήριο βρήκε, αξιολογώντας την αξιοπιστία της μαρτυρίας, ότι η εφεσείουσα δεν είχε προμνησθεί τους εργάτες της με "τριστέλι" ή σκάλα για να μπορούν κανονικά να στερεώνουν τα ψηλά σημεία των καλουπιών, ούτε είχε φροντίσει να καλυφθεί το κενό που υπήρχε με ειδικό δίκτυο, ώστε η τυχόν πτώση κάποιου να μην έχει σοβαρές συνέπειες.

35 Από την πτώση του ο εφεισίβλητος υπέστη διάσειση, συνθλιπτικό ενδοτροχαντερικό κατάγμα του οστού της αριστερής κνήμης, σοβαρά συνθλιπτικά κατάγματα της κερκίδας και της ωλένης και της ένωσης τους με τον καρπό και στα δύο χέρια, σχισμή στο μέτωπο και συμπιεστικό κατάγμα του ζυγωματικού οστού. Του έγινε χειρουργική επέμβαση στον τένοντα της αριστερής επιγονατίδας. Το αριστερό του πόδι κόντηνε κατά 1 εκ. Είχε μόνιμη απώλεια της οσμής σε απροσδιόριστο όμως βαθμό. Έμειναν μόνιμες ουλές, συμπίεση του αριστερού μάγουλου, ελαφρά δυσκαμψία των καρπών, εμφανής παραμόρφωση του αριστερού καρπού, περιφερειακή μυική απώλεια στον αριστερό μηρό 3 εκ. και μείωση της ευκαμψίας του αριστερού γόνατος με οστεοαρθρικές αλλαγές. Κατέστη ανίκανος να εργάζεται σαν καλουπής ή σε παρόμοια εργασία.

45 Το πρωτόδικο Δικαστήριο βρήκε την εφεσείουσα αποκλειστικά

υπεύθυνη για το ατύχημα. Επιδίκασε στον εφεσίβλητο ΛΚ 4.000 γενικές αποζημιώσεις. Έκρινε ότι η ικανότητά του για εργασία είχε μειωθεί κατά 40%. Επέλεξε σαν πολλαπλασιαστή το 10 (ο εφεσίβλητος ήταν 40 χρόνων κατά τον χρόνο της δίκης). Έδωσε ΛΚ8.268 ειδικές αποζημιώσεις για απώλεια εισοδήματος από τον χρόνο του ατυχήματος μέχρι την ημερομηνία της έκθεσης απαιτήσεως. Η εφεσείουσα πρόσβαλε τα ευρήματα του πρωτόδικου Δικαστηρίου από την αξιολόγηση της μαρτυρίας, ως επίσης και το ότι δεν είχε βρει οποιαδήποτε συντρέχουσα αμέλεια. Ο εφεσίβλητος πρόσβαλε με αντέφηση το ύψος των γενικών αποζημιώσεων, τον πολλαπλασιαστή, το ότι δεν του δόθηκε αποζημίωση για απώλεια εισοδημάτων για την περίοδο από την ημερομηνία της έκθεσης απαιτήσεως μέχρι την ακρόαση και το ότι δεν του επιδίκασε τόκο σύμφωνα με το άρθρο 58Α του περί Αστικών Αδικημάτων Νόμου, Κεφ. 148 πάνω στο ποσό που αντιπροσώπευε απώλεια εισοδημάτων μέχρι την απόφαση. Επίσης, εισηγήθηκε ότι, για τον υπολογισμό της απώλειας μελλοντικών εισοδημάτων έπρεπε να είχε ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι θα μπορούσε να πάρει διπλάσιο μισθό αν πήγαινε για εργασία στις αραβικές χώρες, όπως είχε κάμει προηγουμένως.

Αποφασίσθηκε ότι (αφού απορρίφθηκε η επιχειρηματολογία της εφεσείουσας σχετικά με την αξιολόγηση της μαρτυρίας από το πρωτόδικο Δικαστήριο),

(α) Με τα γεγονότα όπως τα βρήκε το πρωτόδικο Δικαστήριο η ευθύνη της εφεσείουσας για το ατύχημα ήταν δεδομένη.

(β) Γνώση αναφορικά με το δυνητικά επικίνδυνο του τρόπου εκτέλεσης της εργασίας δεν ήταν στοιχείο που, από μόνο του, μπορούσε να στοιχειοθετήσει συντρέχουσα αμέλεια όταν η ζημιά είχε επέλθει επειδή ο εφεσίβλητος απλώς είχε εκτελέσει την εργασία του, όπως όφειλε να κάμει, αν ήθελε να την διατηρήσει.

(γ) Το ποσό των γενικών αποζημιώσεων ήταν έκδηλα χαμηλό και έπρεπε να αυξηθεί σε ΛΚ 8.000.

(δ) Ήταν φανερό ότι, από λάθος, το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν είχε περιλάβει στην απόφαση του την απώλεια εισοδημάτων για την περίοδο από την ημερομηνία της έκθεσης απαιτήσεως μέχρι την ακρόαση και, γι αυτό, επιδικάσθηκε υπέρ του εφεσίβλητου επιπλέον ποσό ΛΚ 5.788 σαν ειδικές αποζημιώσεις, υπό τον όρο ότι θα κατεχωρείτο τροποποιημένη έκθεση απαιτήσεως για να το καλύπτει.

(ε) Η εκλογή του πολλαπλασιαστή είναι κατ'έξοχην έργο του πρωτόδικου Δικαστηρίου. Στην προκειμένη περίπτωση ο πολλαπλασιαστής 10 που είχε επιλεγεί ήταν μέσα στα σωστά πλαίσια και δεν εδικοιολογείται επέμβαση του Εφετείου.

(στ) Η βάση για τον υπολογισμό της απώλειας μελλοντικού ει-

5
 10
 15
 20

σοδήματος είναι το εισόδημα που θα κέρδιζε ο αποζημιούμενος κατά τον χρόνο της δίκης, με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν τότε. Ενώ δεν είναι κατ'αρχήν ανεπίτρεπτη η εξέταση των μελλοντικών προοπτικών, το εγχείρημα δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να είναι θεωρητικό. Γι' αυτό, δεν ευσταθούσε η εισήγηση ότι έπρεπε να είχε ληφθεί υπόψη η πιθανότητα να είχε εργοδοτηθεί ο εφεσίβλητος στις αραβικές χώρες με διπλάσιο μισθό.

(ζ) Τόκος σύμφωνα με το άρθρο 58Α του Κεφ. 148 έπρεπε να είχε επιδικασθεί και πάνω στο ποσό των ειδικών αποζημιώσεων για το μισό της περιόδου από την ημερομηνία του ατυχήματος μέχρι την έκδοση της πρωτόδικης απόφασης.

15
 20

Η έφεση απορρίφθηκε με έξοδα. Η αντέφεση έγινε εν μέρει αποδεκτή. Το ποσό των γενικών αποζημιώσεων αυξήθηκε από ΛΚ4.000 σε ΛΚ8.000. Επιδικάσθηκαν ΛΚ5.788 σαν επιπλέον ειδικές αποζημιώσεις, υπό τον όρο ότι θα κατεχωρείτο τροποποιημένη έκθεση απαιτήσεως για να τις καλύψει. Επιδικάσθηκε τόκος 6% πάνω στο σύνολο των ειδικών αποζημιώσεων (ΛΚ14.056) για το μισό της περιόδου από 30.10.82 μέχρι 31.3.88.

25
 30

Per Curiam: Στις περιπτώσεις όπου από την ημερομηνία της καταχώρησης της έκθεσης απαιτήσεως μέχρι την δίκη έχει αποκρυσταλλωθεί ζημία επιδεικτική αριθμητικού υπολογισμού, αναμένεται πως θα γίνεται η κατάλληλη τροποποίηση της έκθεσης απαιτήσεως. Αν δεν γίνει, και μαρτυρία έχει προσαχθεί χωρίς ένσταση, η αποζημίωση μπορεί να δοθεί σαν ειδική αποζημίωση υπό τον όρο ότι θα γίνει η αναγκαία τροποποίηση στην έκθεση απαιτήσεως. Διαξενκτικά, μπορεί να επιδικασθεί σαν γενικές αποζημιώσεις, αλλά η μέθοδος αυτή προσφέρεται στις περιπτώσεις όπου τα δεδομένα δεν επιτρέπουν ακριβή αριθμητικό υπολογισμό.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

35
 40

Papadopoulos v. Stavrou (1982) 1 C.L.R. 321·
Kkafa v. Kalorkotis (1982) 1 C.L.R. 372·
Polycarpou v. Polycarpou (1982) 1 C.L.R. 182·
Karamouh v. Agapiou and Another (1989) 1 C.L.R. (G) 377·
Pitsillos v. Evgeniou (1989) 1 C.L.R. (G) 691·
Makrides v. Dharaghji and Another (Civil Appeal 7617, decided on 30.11.90)·

Djermal v. Zim Israel Navigation Co. Ltd. (1967) 1 C.L.R. 227

Vassiliko Cement Works v. Stavrou (1978) 1 C.L.R. 389

Covotsos Textiles v. Serghiou (1981) 1 C.L.R. 475

Viceroy Shipping v. Mahattou (1982) 1 C.L.R. 170

Paraskevaides (Overseas) Ltd. v. Christofi (1982) 1 C.L.R. 799

5

Tziellas v. The Ship "Nadalena H" (1982) 1 C.L.R. 807

Zachariou v. Lioness Inc. (1983) 1 C.L.R. 415

Polycarpou v. Adamou (1988) 1 C.L.R. 727

Έφεση.

Έφεση από τους εναγομένους κατά της απόφασης του 10
Επαρχιακού Δικαστηρίου Λεμεσού (Χρυσοστομής,
Π.Ε.Δ.) που δόθηκε στις 31 Μαρτίου, 1988 (Αρ. Αγωγής
601/84) με την οποία αποφάσισε ότι την πλήρη ευθύνη για
το εργατικό ατύχημα που προκάλεσε τον τραυματισμό του
ενάγοντος και επιδίκασε υπέρ του το ποσό των £36.793 15
γενικές και ειδικές αποζημιώσεις.

P. Μιχαηλίδης, για τους εφεσείοντες.

A. Δράκος, για τον εφεσίβλητο.

Cur. adv. vult.

ΠΙΚΗΣ, Δ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο 20
Δικαστής κ. Κωνσταντινίδης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ: Το πρωτόδικο Δικαστήριο 25
αποφάσισε πως την πλήρη ευθύνη για το εργατικό ατύχημα
που προκάλεσε τον τραυματισμό του εφεσίβλητου την
είχαν οι εφεσείοντες ως οι εργοδότες του. Επιδίκασε υπέρ
του εφεσίβλητου £36.793 γενικές και ειδικές αποζημιώ-
σεις.

Οι εφεσείοντες επιδιώκουν τον παραμερισμό της από-

φασης ως προς το θέμα της ευθύνης. Υποστηρίζουν ότι ο εφεσίβλητος ήταν αποκλειστικά υπεύθυνος ή τουλάχιστον συνυπεύθυνος για το ατύχημα. Ο εφεσίβλητος επιδιώκει τον παραμερισμό της απόφασης ως προς το θέμα των αποζημιώσεων. Υποστηρίζει πως οι γενικές αποζημιώσεις για πόνο, ταλαιπωρία και απώλεια των απολαύσεων της ζωής όπως και το ποσό που επιδικάστηκε για απώλεια απολαβών θα έπρεπε να ήταν σημαντικά πιο ψηλό. Αμφισβητεί επίσης την ορθότητα του μέρους της πρωτόδικης απόφασης που αναφέρεται στον τόκο που επιδικάστηκε.

ΤΟ ΑΤΥΧΗΜΑ

Οι εφεσείοντες είναι εργολάβοι οικοδομών. Ανάλαβαν την ανέγερση του ξενοδοχείου με την επωνυμία Lotus Ashot Hotel στη Λεμεσό. Εργοδότησαν για τον σκοπό αυτό τον εφεσίβλητο που ήταν καλουψής. Την 30 Οκτωβρίου 1982 ο εφεσίβλητος έπεσε στο έδαφος ενώ καταγινόταν με την τοποθέτηση καλουπιού στον τέταρτο όροφο της οικοδομής.

Η φύση της διαφοράς που έχει εκδηλωθεί είναι τέτοια που καθιστά περιττή την περιγραφή του είδους του καλουπιού και την αναφορά στις διάφορες λεπτομέρειες αναφορικά με τη χρήση του και ειδικά τον τρόπο της τοποθέτησής του. Αρκούν τα ακόλουθα αναμφισβήτητα: Το πάνω μέρος του καλουπιού ήταν ψηλό τόσο που δεν επέτρεπε στον εφεσίβλητο να το φτάσει από την βάση στην οποία στεκόταν. Ο Εφεσίβλητος για να μπορέσει να εκτελέσει την απαραίτητη δουλειά της στερέωσης του πάνω μέρους του καλουπιού, προσπάθησε να κερδίσει ύψος πατώντας σε μια από τις σιδερένιες ράβδους που βρισκόνταν στο πλευρό του καλουπιού. Δεν αμφισβητήθηκε ότι αυτός ο τρόπος εκτέλεσης της δουλειάς ήταν επικίνδυνος. Οι σιδερένιες ράβδοι βρισκόνταν εκεί ως αντιστήριξη του καλουπιού και δεν προσφέρονταν για να δεχθούν το βάρος ανθρώπου. Εν πάση περιπτώσει, ο άνθρωπος που θα στηριζόταν σ' αυτό για να καρφώσει το πάνω μέρος του καλουπιού, θα υποχρεωνόταν να εργαστεί από μια εντελώς άβολη, και έχοντας υπόψη το ύψος της οικοδομής, επικίν-

δυνη θέση. Η διαφορά των διαδίκων εντοπίζεται στις περιστάσεις κάτω από τις οποίες βρέθηκε ο εφεσίβλητος να εκτελεί την εργασία του με τον τρόπο που περιγράψαμε.

Είτε επειδή γλύστρησε είτε επειδή μετακινήθηκε βίδα στη βάση της ένωσης της σιδερένιας ράβδου με το καλούπι, ο εφεσίβλητος έπεσε. Η πτώση του θα ήταν χωρίς επιπτώσεις ή τουλάχιστον χωρίς σοβαρές επιπτώσεις αν κάτω από το σημείο στο οποίο εργαζόταν δεν υπήρχε κενό. Ήταν τέτοια η θέση και η κατασκευή του καλουπιού σε σχέση με το κτίριο που ακριβώς κάτω από το σημείο στο οποίο εργαζόταν ο εφεσίβλητος ή πάντως σε σημείο στο οποίο υπήρχε κίνδυνος να καταλήξει μετά από πιθανή πτώση, υπήρχε κενό διαστάσεων 120X180 cm που προοριζόταν για την κατασκευή μπαλκονιών. Ο εφεσίβλητος κατάρχηξε δια μέσου αυτού του κενού από τον τέταρτο όροφο στο έδαφος. Δεν αμφισβητήθηκε πως το κενό θα μπορούσε να καλυφθεί. Το γιατί βρέθηκε ακάλυπτο αποτέλεσε το δεύτερο σημείο της διαφοράς μεταξύ των διαδίκων.

Ο εφεσίβλητος και δυο συνάδελφοί του, εργάτες στην οικοδομή και αυτόπτες μάρτυρες της πτώσης του, καταλόγισαν στους εφeseίοντες αδιαφορία και εμμονή στη διεκπεραίωση της δουλειάς χωρίς τα αναγκαία μέσα και χωρίς μέριμνα για την ασφάλεια τους. Η στερέωση του ψηλότερου μέρους του καλουπιού θα μπορούσε να γινόταν με ασφάλεια αν οι εργοδότες τους προμήθευαν με "τριστέλι" ή σκάλα. Το άνοιγμα κάτω από το καλούπι θα μπορούσε να κλείσει αν εφαρμοζόταν στο κατάλληλο σημείο ειδικό δίχτυ - εξάρτημα του ίδιου του καλουπιού. Είχαν δει τους κινδύνους που υπήρχαν και περισσότερες από μια φορές απαιτήσαν, στο τέλος δυναμικά, να ανταποκριθούν οι εργοδότες στις υποχρεώσεις τους. Έφθασαν μέχρι του σημείου, γι' αυτό το λόγο, να κατέλθουν σε απεργία. Οι εφeseίοντες κώφευσαν και η επιλογή τους ήταν πια ή να εκτελέσουν την εργασία τους με το σύστημα και τα μέσα που υπήρχαν ή να τη χάσουν.

Ο διευθυντής των εφeseιόντων και ο υπεύθυνος τους για την επίβλεψη των εργασιών, πρόβαλαν εκδοχή διαμε-

τρικά αντίθετη. Ισχυρίστηκαν πως οι εφεσεϊόντες εφοδίασαν το συνεργείο που ασχολείτο με την τοποθέτηση του καλουπιού και με τριστέλι ή σκάλα και με ξύλα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνταν για την κάλυψη του κενού. Είχαν εκπαιδεύσει τους άντρες του συνεργείου και μαζί με αυτούς και τον εφεσίβλητο που προσλήφθηκε αργότερα ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να εκτελούν την εργασία τους. Η στερέωση του πάνω μέρους του καλουπιού χωρίς τη βοήθεια σκάλας ή τριστελιού ή ακόμα και ενός βαρελιού, πάνω στο οποίο θα μπορούσε να σταθεί με ασφάλεια ο καλουπής, ήταν αντίθετη προς τις ρητές οδηγίες τους. Το ίδιο και η παράλειψη κάλυψης του κενού με ξύλα που ήταν διαθέσιμα στους χώρους της οικοδομής. Δέχτηκαν ότι μαζί με το καλούπι εισάχθηκε ως εξάρτημά του και προστατευτικό δίχτυ που όμως ήταν κατασκευασμένο όχι για να καλύψει το κενό που περιγράψαμε αλλά τον περίγυρο της πλατφόρμας πάνω στην οποία εργαζόταν ο εφεσίβλητος. Κρίνοντας από όσα έβλεπαν κατά τις περιοδικές επισκέψεις τους στο εργοτάξιο ήταν η εντύπωση πως η εργασία διεκπεραιωνόταν σύμφωνα με τις οδηγίες των εφεσιβλήτων.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο αφού αξιολόγησε τη μαρτυρία, δέχτηκε ως αληθινή εκείνη του εφεσίβλητου και των μαρτύρων που κάλεσε. Αντίθετα, για τους λόγους που εξήγησε, απόρριψε τη μαρτυρία των δυο μαρτύρων των εφεσεϊόντων.

Το πρώτο από τα επιχειρήματα του δικηγόρου των εφεσεϊόντων στην προσπάθεια του να μας πείσει για το λανθασμένο αυτής της κατάληξης, αφορούσε όσα, κατά την εισήγησή του, αποτελούν λανθασμένη καθοδήγηση ως προς τη μαρτυρία. Σημειώθηκε στην πρωτόδικη απόφαση πως ο επιθεωρητής ασφάλειας Δ. Μιχαηλίδης κατά την επίσκεψή του στην οικοδομή μετά το ατύχημα δεν είδε στη σκηνή οποιαδήποτε αντικείμενα που θα βοηθούσαν ή που θα καθιστούσαν δυνατή τη διεξαγωγή της εργασίας σε ψηλά σημεία. Υποστηρίχθηκε πως δεν προέκυπτε κάτι τέτοιο από τη μαρτυρία του επιθεωρητή. Η μαρτυρία του επιθεωρητή ήταν σαφής. Ο ισχυρισμός των εφεσεϊόντων

δεν ευσταθεί. Η μαρτυρία του επιβεωρητή αποδόθηκε ορθά στην απόφαση.

Υποστηρίχθηκε πως το εύρημα του Δικαστηρίου ότι ο εφεσίβλητος, εκτός των άλλων, δεν πήρε οδηγίες ως προς τον τρόπο διεξαγωγής της εργασίας, δεν είναι δυνατό να εναρμονιστεί με το γεγονός ότι ο εφεσίβλητος δεν ήταν από την αρχή στο συνεργείο που ασχολείτο με τα καλούπια. Θα πρέπει, σύμφωνα με το επιχείρημα, να είχαν δοθεί οδηγίες διαφορετικά θα του ήταν αδύνατο να εκτελέσει την εργασία του. Το κάθε μελος του συνεργείου ασχολείτο με εξειδικευμένη και ανεξάρτητη δουλειά και, έτσι, δεν θα ήταν δυνατό για τον εφεσίβλητο απλώς να είχε ακολουθήσει το σύστημα της εργασίας των υπολοίπων αφού η δική του δουλειά ήταν διαφορετική. Το επιχείρημα παραγνωρίζει τις πραγματικότητες της εργασίας που γινόταν. Εν πάση περιπτώσει είναι προφανές πως, σε ό,τι αφορά το ειδικό αυτό σημείο, το πρωτόδικο Δικαστήριο σημείωσε την ένταξη του εφεσιβλήτου στο συνεργείο και στο σύστημα που ακολουθείτο για την τοποθέτηση του καλουπιού. Από εκεί και πέρα, το αν καλυπτόταν το κενό ή αν εφοδιαζόταν ο εφεσίβλητος με σκάλα ή τριστέλι ήταν ζήτημα διαφορετικό.

Κατά την ακρόαση της υπόθεσης ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου, οι εφεσεϊόντες επιχείρησαν να εισάξουν ως μαρτυρία γραπτή κατάθεση του εφεσιβλήτου γιατί, όπως ήταν η θέση τους, περιείχε παραδοχή του. Το πρωτόδικο Δικαστήριο δέχθηκε πως εφόσον περιεχόταν παραδοχή στην κατάθεση, θα ήταν αποδεκτή μαρτυρία. Αφού όμως την εξέτασε, δεν επέτρεψε την εισαγωγή της γιατί έκρινε πως δεν προέκυπτε από το περιεχόμενό της οποιαδήποτε παραδοχή. Το παράπονο των εφεσεϊόντων περιορίζεται στο ότι δεν κρατήθηκε στο φάκελλο η κατάθεση για να είναι δυνατός ο έλεγχος της ορθότητας της κρίσης του πρωτόδικου Δικαστηρίου. Έχει φανεί όμως πως η κατάθεση ήταν στα χέρια των εφεσεϊόντων και πως στη συνέχεια έγινε αναφορά στο περιεχόμενό της κατά την αντεξέταση του εφεσιβλήτου. Υπάρχουν, επομένως, τα απαραίτητα στοιχεία ενώπιον μας. Είναι σωστό πως η κα-

5 τάθεση δεν περιείχε παραδοχή ως προς ο,τιδήποτε θα μπορούσε να θεωρηθεί ως επίδικο, και θα λέγαμε, ορθά στο τέλος ουσιαστικά εγκαταλείφθηκε αυτός ο λόγος έφεσης με την εξήγηση πως απλώς συζητήθηκε γιατί κρίθηκε ότι είχε ακαδημαϊκή σημασία.

10 Υποστηρίχθηκε, τελικά, ως προς αυτή την πτυχή της υπόθεσης, ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο θα έπρεπε να είχε αποδεχθεί την εκδοχή των εφεσειόντων γιατί αυτή ήταν η φυσικότερη από τις δυο. Θα ήταν παράλογο, λέχθηκε, να επέμεναν οι εφεσειόντες να μὴ εκπληρώνουν καθήκοντα όπως αυτά που επισημάνθηκαν, παρά τις διαμαρτυρίες και ακόμα την απεργία των εργατών.

15 Σίγουρα το αναμενόμενο θα ήταν να εκπλήρωναν οι εφεσειόντες τα καθήκοντά τους μετά τις πιέσεις αλλά και χωρίς αυτές. Δεν μπορούμε όμως να συμφωνήσουμε πως αυτή η αντίκρουση του ζητήματος μπορεί να εξουδετερώσει την αξιολόγηση της μαρτυρίας από το πρωτόδικο Δικαστήριο και να διαγράψει εκείνα στα οποία κατάληξε με βάση τη κρίση του ως προς την αξιοπιστία των μαρτύρων που κατάθεσαν ενώπιον του. Όπως παρατηρήθηκε από 20 τον δικαστή Πιχή στην υπόθεση *Papadopoulos v. Stavrou* (1982) 1 CLR 321 κατά την αναθεώρηση των ευρημάτων και της τελικής απόφασης του πρωτόδικου Δικαστηρίου, το Εφετείο δεν πρέπει να παραγνωρίζει ότι το πρωτόδικο 25 Δικαστήριο ζώντας το δράμα της υπόθεσης και παρακολουθώντας την ανάπτυξη αντικρουόμενων μαρτυριών, βρίσκεται σε μοναδική θέση να αξιολογήσει τη μαρτυρία στο σωστό της πλαίσιο. Τονίστηκε στην ίδια υπόθεση πως το Εφετείο δεν δικαιολογείται να παρέμβει με την απόφαση 30 ως προς τα θεμελιακά γεγονότα της υπόθεσης εκτός αν αυτή είναι αυθαίρετη ή λήφθηκε κατά παραγνώριση της μαρτυρίας* .

---

* Βλέπε επίσης *Kkafa v. Kalorkotis* 1982 1 CLR 372, *Polycarrou v. Polycarrou* (1982) 1 CLR 182, *Ramer Karanou v. Μάρω Αγαπίου και άλλος* (1989) 1 Α.Α.Δ. (Ε) 377, *Μόδεστος Πίτσιλος v. Δημητράκη Ευγενίου* (1989) 1 Α.Α.Δ. (Ε) 691, *Φοίβος Μακρίδης v. RIMA J. Dharaghji και άλλος* Πολ. Εφεση 7617 - 30.11.90.

Σε κάθε περίπτωση εναπόκειται στον εφεσείοντα να πείσει το Εφετείο για την ανάγκη να παρέμβει. Δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο στην παρούσα υπόθεση. Οι εφεσείοντες έχουν αποτύχει να δείξουν λόγο για τον οποίο θα είμαστε δικαιολογημένοι να παρέμβουμε για να ανατρέψουμε την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου ως προς τα γεγονότα. 5

ΣΥΝΤΡΕΧΟΥΣΑ ΑΜΕΛΕΙΑ

Δεν αμφισβητήθηκε ότι με βάση τα ευρήματα του Δικαστηρίου ήταν ορθό το συμπέρασμα πως οι εφεσείοντες ήταν ένοχοι παράλειψης να πάρουν εύλογα μέτρα για την ασφάλεια του εφεσιβλήτου και ότι επίσης παρέβησαν νομικά καθήκοντά τους. Όπως όμως σημειώσαμε, είναι η διαζευκτική εισήγηση των εφεσείοντων πως και πάνω στη βάση των ευρημάτων του πρωτόδικου Δικαστηρίου θα έπρεπε να είχε καταλογιστεί στον εφεσιβλήτο συντρέχουσα αμέλεια. Ήταν έμπειρος καλουψής, θα έπρεπε να γνώριζε πως η εκτέλεση της εργασίας με τον τρόπο που γινόταν ήταν επικίνδυνη και όφειλε να έπαιρνε μέτρα για την προσωπική του ασφάλεια. 10
15
20

Το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν δέχτηκε την εισήγηση. Σύμφωνα με την απόφαση του, ο εφεσιβλήτος ήταν υποχρεωμένος να εκτελέσει την εργασία του με τον τρόπο που περιγράψαμε και με τα διαθέσιμα από τους εργοδότες του μέσα. 25

Δε βρίσκουμε ότι συντρέχει οποιοσδήποτε λόγος για συναγωγή από εμάς διαφορετικού συμπεράσματος. Ούτε και εμείς μπορούμε να δούμε ποια ήταν η προφύλαξη που εύλογα θα μπορούσε να πάρει και δεν πήρε ο εφεσιβλήτος για τη δική του ασφάλεια. Η εισήγηση πως θα έπρεπε να είχε μερμνήσει ο ίδιος για να δημιουργήσει προϋποθέσεις ασφάλειας με τη μεταφορά έστω δικού του τριστελιού ή σκάλας στον τόπο εργασίας και την κάλυψη του κενού με κατάλληλο τρόπο που εκείνος θα επινοούσε, δεν μας βρίσκει σύμφωνους. Αυτό θα ισοδυναμούσε με μεταφορά της ευθύνης για την ύπαρξη ασφαλών συνθηκών εργασίας από 30
35

τους ώμους των εργοδοτών όπου κατά νόμο βρίσκεται στους ώμους του εργοδοτούμενου.

5 Η πτώση του εφεσίβλητου οφειλόταν στον τρόπο εκτέ-
 λεσης της εργασίας κατά το σύστημα εργασίας των εφε-
 σειόντων και μέσα στις συνθήκες εργασίας που υπήρχαν
 και ήταν άσχετη με ο,τιδήποτε θα μπορούσε εύλογα να
 κάμει ο εφεσίβλητος, όσο έμπειρος κι αν ήταν και όσο κι
 αν ο κίνδυνος ήταν ορατός. Γνώση αναφορικά με το δυνη-
 10 τικά επικίνδυνο του τρόπου εκτέλεσης της εργασίας δεν
 είναι στοιχείο που, από μόνο του, μπορεί να στοιχειοθετή-
 σει συντρέχουσα αμέλεια όταν το ζημιογόνο αποτέλεσμα
 επέρχεται επειδή ο εργοδοτούμενος απλώς εκτέλεσε την
 εργασία του, όπως όφειλε να κάμει, αν ήθελε να τη διατη-
 15 ρήσει. Δεν επεκτεινόμαστε στα όσα εξηγήθηκαν από τη νο-
 μολογία ως προ το ανεφάρμοστο κάτω από παρόμοιες
 συνθήκες της αρχής *volenti non fit iniuria*, γιατί η εισήγηση
 των εφεσειόντων περιοριζόταν στην άποψη πως αποδεί-
 χτηκε συντρέχουσα αμέλεια και δεν επεκτεινόταν μέχρι
 20 του σημείου αυτού*. Σημειώνουμε μόνο πως για να απαλ-
 λαγεί από την ευθύνη ο εργοδότης για τέτοιο λόγο, χρειά-
 ζεται να αποδειχθεί πως ο εργοδοτούμενος, όχι απλώς
 γνώριζε την ύπαρξη του κινδύνου αλλά και τον αποδέχτη-
 κε ρητά ή έστω με τη συμπεριφορά του με την έννοια ότι
 25 συμφώνησε να τον υποστεί παραιτούμενος του δικαιώμα-
 τος του να αξιώσει αποζημιώσεις. Σε κάθε περίπτωση η
 αποδοχή του κινδύνου πρέπει να αποδεικνύεται πως ήταν
 το προϊόν της ελεύθερης θέλησης του εργοδοτούμενου.
 Αυτό, εξυπακούει δυνατότητα εκλογής. Τέτοια δυνατότη-
 30 τα δεν θεωρείται ότι υπάρχει στις περιπτώσεις εργοδοτου-
 μένων που απλώς ανταποκρίνονται στην υποχρέωσή τους
 για εκτέλεση της εργασίας τους, χωρίς ο,τιδήποτε άλλο.

Για τους πιο πάνω λόγους η έφεση πρέπει να απορρι-
 φθεί. Θα επιληφθούμε των θεμάτων ως προς την αποζημί-

---

*Βλέπε *Djemat v. Zim Israel Navigation Co Ltd (1967) 1 CLR 227*,
Vassilico Cement Works v. Christos Stavrou (1978) 1 CLR 389,
Govotsos Textiles v. Serghiou (1981) 1 CLR 475, *Vicroy Shipping v.*
Mahattou (1982) 1 CLR 170

ωση που επιδικάστηκε, με τη σειρά που εγέρθηκαν στη σχετική ειδοποίηση του εφεσιβλήτου.

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ

Δεν υπάρχει διαφωνία αναφορικά με το είδος των σωματικών βλαβών που υπέστη ο εφεσίβλητος ή τις επιπτώσεις τους. Οι διάδικοι είχαν συμφωνήσει στην παρουσίαση ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου των πιστοποιητικών των γιατρών που εξέτασαν τον εφεσίβλητο και που αναμείχθηκαν στη θεραπεία του. Έτσι, εκτός από τα ιατρικά πιστοποιητικά των γιατρών που εξέτασαν τον εφεσίβλητο κατά την εισαγωγή του στο νοσοκομείο Λεμεσού και κατά την παραμονή του εκεί, παρουσιάστηκαν χωριστά πιστοποιητικά του γιατρού Κ. Ανδρέου στην κλινική του οποίου μεταφέρθηκε στη συνέχεια ο εφεσίβλητος και Γ. Τορναρίτη που τον εξέτασε εκεί για λογαριασμό των εφεσεϊόντων. Παρουσιάστηκε, επίσης, κοινό πιστοποιητικό των δυο τελευταίων γιατρών που περιείχε τις κοινές τους διαπιστώσεις, πέντε χρόνια αργότερα. Οι διάδικοι συμφώνησαν πως τα πιο πάνω πιστοποιητικά απέδιδαν την πραγματικότητα. Προφορική μαρτυρία προσάχθηκε από τον εφεσίβλητο μόνο. Κλήθηκε ο ωτορυνολαρυγγολόγος Σ. Γεωργιάδης και ο νευρολόγος - ψυχίατρος Η. Νικολαΐδης που τον εξέτασαν δυο χρόνια περίπου μετά το ατύχημα. Η μαρτυρία τους δεν αμφισβητήθηκε ουσιαστικά, έγινε αποδεκτή από το πρωτόδικο Δικαστήριο και δεν εγείρεται ζήτημα από τους εφεσεϊόντες σε σχέση με το θέμα αυτό.

Η εικόνα όπως τη συνθέτουν τα στοιχεία και η μαρτυρία που τέθηκαν ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου, είναι η ακόλουθη: Ο εφεσίβλητος μεταφέρθηκε αναισθητός στο Νοσοκομείο Λεμεσού. Είχε υποστεί διάσειση, συνθλιπτικό ενδοτροχαντερικό κατάγμα του οστού της αριστερής κνήμης, σοβαρά συνθλιπτικά κατάγματα της κερκίδας και της ωλένης και της ένωσης τους με τον καρπό και στα

5 δυο χέρια, σχισμή στο μέτωπο, και συμπίεστικό κάταγμα του ζυγωματικού οστού. Την 9.11.82 κάτω από γενική αναισθησία έγινε χειρουργική επέμβαση στον τένοντα της αριστερής επιγονατίδας ενώ οι δυο του καρποί και το αριστερό του πόδι ακινητοποιήθηκαν με γύψο. Με την αφαίρεση του γύψου ο εφesiίβλητος μπορούσε να περπατά με τη βοήθεια δεκανικιών και απολύθηκε από την κλινική την 18 Δεκεμβρίου 1982 για να ακολουθήσει θεραπευτική αγωγή.

10 Η φύση και έκταση των σωματικών βλαβών που υπέστη ο εφesiίβλητος, όπως έδειξε και ο χρόνος, άφησαν μόνιμα κατάλοιπα. Το αριστερό του πόδι κόντηνε κατά ένα εκατοστό και ο εφesiίβλητος χωλαίνει όταν περπατά. Μετά την αρχική βελτίωση η κατάσταση της αριστερής επιγονατίδας του χειροτέρευσε. Δεν μπορεί να στηριχθεί στα πόδια του οκλαδόν και είναι αισθητοί τριγμοί όταν κινείται ενώ διαπιστώθηκε περαιτέρω μείωση της ευκαμψίας του γόνατος και εντοπίστηκαν κλινικά οστεοαρθριτικές αλλαγές. 15 Στους καρπούς όπου διαπιστώθηκε ελαφρά δυσκαμψία, η κατάσταση σταθεροποιήθηκε ενώ στον αριστερό μηρό παρέμεινε περιφερειακή μυική απώλεια 3 εκ. Μαζί με αυτά, υπάρχουν μόνιμες ουλές 4 εκ. πάνω από το αριστερό φρούδι, ενός εκατοστού στο αριστερό μέρος του μετώπου, 20 17 εκ. στο αριστερό γόνατο, συμπίεση του αριστερού μάγουλου, εμφανής παραμόρφωση του αριστερού καρπού με απόκλιση του οστού από την ένωση με τον καρπό και κάποια παραμόρφωση στην ένωση του αριστερού καρπού.

Εξαιτίας των πιο πάνω, θα ήταν αδύνατο πια για τον εφesiίβλητο να εκτελέσει την εργασία του καλουπή ή 30 οποιαδήποτε παρόμοια εργασία. Για να συμπληρωθεί η εικόνα, πρέπει να σημειωθεί ότι διαγνώστηκε ότι είχε υποστεί μόνιμη απώλεια της οσμής σε έκταση όμως που δεν ήταν δυνατό να προσδιοριστεί. Εξάλλου τα παράπονα του εφesiίβλητου για πονοκεφάλους, ζαλάδες, διαταραχή της 35 μνήμης και ευερεθιστότητα, συνδέθηκαν με τη διάσειση που υπέστη και οδήγησαν σε εύρημα για μόνιμη, οργανικής φύσης, διαταραχή της προσωπικότητας που επηρεάζει

σε κάποιο βαθμό τον εφεσίβλητο κυρίως στην κοινωνική και οικογενειακή του ζωή.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο επιδίκασε ως γενικές αποζημιώσεις για πόνο ταλαιπωρία και απώλεια των απολαύσεων της ζωής το ποσό των £4.000. Σύμφωνα με τον εφεσίβλητο το ποσό αυτό είναι έκδηλα χαμηλό. Η θέση των εφεσεϊόντων είναι αντίθετη. Γι' αυτούς το ποσό αυτό είναι δίκαιο και εύλογο.

5

Βρίσκουμε τις αρχές που διέπουν τον προσδιορισμό του ύψους των γενικών αποζημιώσεων συμπτυκνωμένες στη σελίδα 793 της απόφασης του δικαστή Πική στην υπόθεση *Paraskevaides (Overseas) Ltd. v. Christofi* (1982) 1 C.L.R. 789*

10

"Στόχος των αποζημιώσεων που επιδικάζονται είναι να αποδοθεί δικαιοσύνη στην απώλεια και στη ζημιά του διαδίκου που τραυματίστηκε χωρίς να εναποτίθεται υπέρμετρο βάρος πάνω στον αδικοπράγησαντα. (Βλ. *Fletcher v. Autocar Transporters Ltd* [1968] 1 All E.R. 726, *Constantinou v. Salahouris* (1969) 1 CLR 416). Με άλλες λέξεις, το ποσό που επιδικάζεται πρέπει να είναι κοινωνικά αποδεκτό. Συνεπώς, η κοινωνική δεοντολογία κατά τον ουσιώδη χρόνο είναι σε κάθε περίπτωση παράγοντας σχετικός προς το έργο μας ειδικά σε σχέση με μή χρηματική απώλεια. Η χρηματική ζημιά, ως περισσότερο επιδεκτική μαθηματικού υπολογισμού εξαρτάται λιγότερο από κοινωνικά κριτήρια. Στόχος του εγχειρήματος είναι η κατάληξη, στο τέλος της πορείας, σε αριθμό που είναι δίκαιος και εύλογος κάτω-ντολογία κατά τον ουσιώδη χρόνο είναι σε κάθε περίπτωση παράγοντας σχετικός προς το έργο μας ειδικά σε σχέση με μή χρηματική απώλεια. Η χρηματική ζημιά, ως περισσότερο επιδεκτική μαθηματικού υπολογισμού

15

20

25

30

* Βλέπε επίσης *Tziellas v. The Ship "Nadalena H"* (1982) 1 CLR 807, *Zachariou v. Lioness Inc* (1983) 1 CLR 415, *Polycarpou v. Adamou* (1988) 1 CLR 727.

εξαρτάται λιγότερο από κοινωνικά κριτήρια. Στόχος του εγχειρήματος είναι η κατάληξη, στο τέλος της πορείας, σε αριθμό που είναι δίκαιος και εύλογος κάτω από τις περιστάσεις της υπόθεσης."*

- 5 Η αναφορά μας στην υπόθεση *Paraskevaides (overseas) Ltd v. Christofi* δεν θα ήταν ολοκληρωμένη αν παραλείπαμε να σημειώσουμε τη διαπίστωση ως προς τη σταθερή
- 10 τάση για ελευθεροποίηση των ποσών που επιδικάζονται ως γενικές αποζημιώσεις η οποία καταλήγει σε αύξηση τους σε σύγκριση με εκείνο που θεωρείτο το μέτρο στο παρελθόν, έτσι που, όπως επιγραμματικά παρατηρήθηκε, αν η απόδοσή μας στα ελληνικά είναι ορθή, να τοποθετείται μεγαλύτερη αξία στον ανθρώπινο πόνο και τις αγωνίες της ανικανότητας. Τελικά, θα πρέπει να προσθέσουμε
- 15 πως σε κάθε περίπτωση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικότητες όπως μπορούν να εξακριβωθούν με γνώμονα και την αγοραστική αξία του χρήματος κατά το χρόνο της επιδίκασης των αποζημιώσεων, ως αυτοτελή παράγοντα αλλά και ως συγκριτικό όταν ανατρέχουμε σε
- 20 υποθέσεις του παρελθόντος στο βαθμό που αυτές, σε περιπτώσεις αυτής της φύσης, θα μπορούσε να είναι βοηθητικές. (*Polycarpou v. Adamou* (ανωτέρω)).

- 25 Με γνώμονα τα πιο πάνω, κρίνουμε πως το ποσό των £4.000 ως γενικές αποζημιώσεις είναι έκδηλα χαμηλό για να αντικατοπτρίσει εύλογα και δίκαια όσα επώδυνα και σοβαρά έχει υποστεί ο εφεσίβλητος και όσα θα τον ταλαι-

---

* "The object of an award of damages is to do justice to the loss and damage of the injured party without imposing an inordinate burden upon the tortfeasor. (See *Fletcher v. Autocar Transporters Ltd.* [1968] 1 All E.R. 726; *Constantinou v. Salahouris* (1969) 1 CLR 416). In other words the award must be socially acceptable. Consequently, social ethos at the material time is invariably a consideration relevant to our task particularly with regard to non-pecuniary loss. Pecuniary loss being more amenable to mathematical calculation is less dependent on social norms. The object of the exercise is to arrive at a figure, at the end of the process, that is fair and reasonable in the circumstances of the case."

πωρούν και θα τον δυσκολεύουν μόνιμα. Εύλογο και δίκαιο θα ήταν το διπλάσιο και, επομένως, το ποσό των £4.000 πρέπει να αντικατασταθεί με ποσό £8.000.

Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Η αποζημίωση των £8.268 που επιδικάστηκε ως αποζημιώσεις για απώλεια εισοδήματος σε σχέση με την περίοδο από την ημέρα του ατυχήματος μέχρι και την 28 Φεβρουαρίου 1985 που κάλυπτε η έκθεση απαιτήσεως, δεν είναι αντικείμενο της έφεσης. Προσβάλλεται μόνο η απόφαση του Δικαστηρίου σε σχέση με την απώλεια εισοδήματος από την ημέρα εκείνη μέχρι και τη δίκη και από εκεί και πέρα η απόφαση αναφορικά με την απώλεια μελλοντικών απολαβών. 5 10

Στις περιπτώσεις που από την ημερομηνία καταχώρισης της έκθεσης απαιτήσεως μέχρι την ημέρα της δίκης αποκρυσταλλώνεται ζημιά ή απώλεια επιδεκτική αριθμητικού υπολογισμού, αναμένεται πως θα γίνεται κατάλληλη τροποποίηση της έκθεσης απαιτήσεως ώστε, κατά την ακρόαση, οι γραπτές προτάσεις να αντικατοπτρίζουν τα επίδικα θέματα στο σύνολό τους και η απαίτηση να είναι ολοκληρωμένη. Δεν είναι καθόλου ασυνήθιστο, όμως, να οδηγείται η υπόθεση σε ακρόαση χωρίς τη μεσολάβηση τέτοιας τροποποίησης. Το ίδιο συνηθισμένο είναι να αφήνεται να εισαχθεί, χωρίς ένσταση, μαρτυρία σε σχέση με τέτοια ζημιά που αναφέρεται σε χρόνο που δεν καλύπτεται από την έκθεση απαιτήσεως. 15 20 25

Κάτω από τέτοιες συνθήκες, προκειμένου να απονέμεται ουσιαστική δικαιοσύνη, η νομολογία έχει αναγνωρίσει την ύπαρξη ευχέρειας για επιδίκαση ειδικών αποζημιώσεων και σε σχέση με την ακάλυπτη από την έκθεση απαιτήσεως περίοδο, νοουμένου βέβαια ότι η μαρτυρία είναι αξιόπιστη και υπό τον όρο ότι η έκθεση απαιτήσεως θα τροποποιηθεί ανάλογα ώστε να μη υπάρχει χάσμα μεταξύ της και της απόφασης. (Βλέπε *Halil Kemal v. Georghiou M. Kasti*, 1962 CLR 317, *Pourikkou v. Ferzi* (1963) 2 CLR 24, *Patsalides v. Yiapani* (1969) 1 CLR 84, *Stylianou v.* 30 35

Manolis (1982) 1 CLR 287, *Georghiou v. Kyriacou* (1986) 1 CLR 644.

5 Το πρωτόδικο Δικαστήριο, με βάση μαρτυρία που προσάχθηκε χωρίς ένσταση και αποδέχθηκε, βρήκε πως τα εισοδήματα που έχασε ο εφεσίβλητος το 1985 ανέρχονταν σε £90.- την εβδομάδα, το 1986 σε £100 την εβδομάδα και το 1987 - 88 σε £110 την εβδομάδα. Σύμφωνα με την πρωτόδικη απόφαση, ο εφεσίβλητος θα έπρεπε να αποζημιωθεί και γι' αυτή την απώλεια. Η μέθοδος που σημειώθηκε ως 10 προσφερόμενη για την περίπτωση, μια και δεν διεκδικείτο αυτό το ποσό με την έκθεση απαιτήσεως ως ειδική ζημιά, ήταν η επιδίκαση του ποσού που θα προέκυπτε από τις αριθμητικές πράξεις που θα γίνονταν, ως γενική αποζημίωση.

15 Η επιδίκαση γενικών αποζημιώσεων σε σχέση με απώλεια απολαβών είναι μέθοδος κατ' αρχήν επιτρεπτή. Θα λέγαμε, όμως, ότι είναι λύση ανάγκης στις περιπτώσεις που τα δεδομένα, ενώ αποκαλύπτουν απώλεια ή όταν αναφερόμαστε στο μέλλον, ουσιαστικό κίνδυνο απώλειας, δεν 20 δείχνουν ως εκ της φύσεως των πραγμάτων, άμεση επίδραση πάνω στα εισοδήματα του τραυματισμένου και επομένως δεν επιτρέπουν αριθμητικό υπολογισμό. (Βλ. *Costas Ch. Constantinides v. Yiangos HjiIoannou* (1966) 1 CLR 191, *Thia Industries v. HjiKyriakou* (1982) 1 CLR 25 871, *Telemachou v. Papakyriakou* (1986) 1 CLR 705, *Μιχαήλ Φοινικαρίδης v. Γεώργιου Λάμπρου Γεωργίου και άλλων* (1991) 1 Α.Α.Δ. 475.

30 Μετά τη διευκρίνιση αυτή θα ασχοληθούμε με το θέμα που έχει εγερθεί. Ο εφεσίβλητος παραπονείται πως παρά την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου να επιδικάσει προς όφελος του και όσα εισοδήματα έχασε από την 28 Φεβρουαρίου 1985 μέχρι τη δίκη, έστω με τη μορφή γενικών αποζημιώσεων, στο τέλος παράλειψε να το κάμει. Η ακρόαση συμπληρώθηκε την 19 Δεκεμβρίου 1987. Το εισόδημα του εφεσίβλητου ως καλουπή για την περίοδο μέχρι 35 τη συμπλήρωση της δίκης, σύμφωνα με τα ευρήματα του Δικαστηρίου, θα ανέρχονταν σε £14.450. Με το δεδομένο

ότι, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, υπολογίστηκε ότι ο εφεσίβλητος έχασε το 40% της ικανότητάς του για επικερδή εργασία, η απώλεια για την περίοδο εκείνη ήταν £5.788. Ακολουθεί πως, συνεχίζει η εισήγηση του εφεσίβλητου, δεν είναι νοητό να μιλούμε για συμπερίληψη αυτής της απώλειας μέσα στο ποσό των £4.000 που επιδικάστηκαν ως γενικές αποζημιώσεις.

5

Είναι φανερό ότι έχει γίνει λάθος. Το γεγονός της απώλειας των πιο πάνω απολαβών στο τέλος δεν λήφθηκε υπόψη. Η έφεση πρέπει να πετύχει σε σχέση με αυτό το σημείο. Θα επιδικαστεί υπέρ του εφεσίβλητου ποσό £5.788 ως ειδική αποζημίωση για απώλεια απολαβών για την περίοδο από 28 Φεβρουαρίου 1985 μέχρι τη συμπλήρωση της ακρόασης. Αυτό, κάτω από όρο όπως θα τον προσδιορίσουμε στο τέλος.

10

15

Ο προσδιορισμός της μείωσης της ικανότητας του εφεσίβλητου για επικερδή εργασία σε 40% δεν είναι αντικείμενο της έφεσης. Οι λόγοι για τους οποίους, σύμφωνα με τον εφεσίβλητο πρέπει να παρέμβουμε σε ό,τι αφορά αυτό το θέμα, αναφέρονται στον πολλαπλασιαστή 10 που έχει υιοθετηθεί και που θα έπρεπε κατά την άποψή του να ήταν 12 και στη βάση πάνω στην οποία υπολογίστηκε το ύψος του εισοδήματος που θα έχανε.

20

Θα εξετάσουμε πρώτα το ζήτημά του πολλαπλασιαστή. Ο δικηγόρος του εφεσίβλητου μας παρέπεμψε στη νομολογία* του Ανωτάτου Δικαστηρίου για να εισηγηθεί πως η σύγκριση θα έπρεπε να είχε οδηγήσει στην υιοθέτηση του αριθμού 12 ως πολλαπλασιαστή. Αυτά, έχοντας υπόψη πως ο εφεσίβλητος κατά την ημερομηνία της δίκης ήταν 40 χρονών.

25

30

Το πρωτόδικο Δικαστήριο, κατάληξε στον πολλαπλασιαστή 10 αφού έλαβε υπόψη την ηλικία του εφεσίβλητου

---

* Βλέπε *Curium Palace v. Eracleous* (1979) 1 CLR 26, *Tziellas v. The Ship "Nadalena H"* (ανωτέρω), *Paraskevaides (Overseas) Ltd v. Christofi* (ανωτέρω), *Zachariou v. Lioness* (ανωτέρω), *Polycarrou v. Adamou* (ανωτέρω).

5 και το είδος της εργασίας του που αποτελούν βασικούς παράγοντες για υπολογισμό αυτής της φύσης. Όπως έχει τονιστεί, δεν υπάρχουν αυστηροί κανόνες που να μπορούν να οδηγήσουν σε ομοιόμορφη απάντηση ως προς την επιλογή του πολλαπλασιαστή σε κάθε υπόθεση. Αναγνωρίζεται ελαστικότητα σε σχέση με το θέμα και τονίζεται πως η εκλογή του πολλαπλασιαστή είναι κατ' εξοχήν έργο του πρωτόδικου Δικαστηρίου. Κρίνουμε πως ο πολλαπλασιαστής στον οποίο κατάληξε το πρωτόδικο Δικαστήριο ήταν 10 μέσα στα σωστά πλαίσια και πως δεν δικαιολογείται να παρέμβουμε.

15 Η δεύτερη εισήγηση ως προς το ζήτημα της απώλειας μελλοντικών απολαβών, στηρίχτηκε πάνω στη θεωρία πως το εισόδημα του εφεσίβλητου ήταν διπλάσιο αν εργαζόταν στις αραβικές χώρες στο μέλλον. Υποστηρίχτηκε πως θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί αυτή η προοπτική ως βάση και όχι το εισόδημα που πραγματικά κέρδιζε ο εφεσίβλητος όταν έγινε το δυστύχημα. Αφορμή για την εισήγηση αποτέλεσε το γεγονός ότι ο εφεσίβλητος εργάστηκε για λογαριασμό κυπριακής εταιρείας σε αραβικές χώρες για κάποιο διάστημα μέχρι το 1979 σε συνδυασμό με μαρτυρία αναφορικά με αυξημένες αμοιβές που κατέβαλλε η συγκεκριμένη εταιρεία για εργασία στις χώρες αυτές.

25 Η εισήγηση είναι λανθασμένη. Η βάση για τον υπολογισμό είναι το εισόδημα του αποζημιούμενου κατά το χρόνο του ατυχήματος ή, όπως διευκρινίστηκε, εκείνο που θα κέρδιζε, όπως μπορεί να προσδιοριστεί με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν, κατά το χρόνο της δίκης. (Βλ. *Cookson v. Knowles* [1978] 2 All E.R. 604). Ενώ δεν είναι 30 κατ' αρχήν ανεπίτρεπτη η εξέταση των μελλοντικών προοπτικών όπως αυτές θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι θα επιδράσουν πάνω στο ύψος του εισοδήματος, το εγχείρημα δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να είναι θεωρητικό. Οι μελλοντικές εξελίξεις, όσο και αν δεν μπορούν ποτέ να προδιαγραφούν με ακρίβεια, πρέπει να δικαιολογούνται 35 από δεδομένα υπαρκτά.

Στην παρούσα υπόθεση δεν υπήρχαν τέτοια δεδομένα. Η αναφορά σε συγκεκριμένο εργοδότη και στους μισθούς

που αυτός πλήρωνε και μάλιστα για εργασία στο εξωτερικό. Δεν μπορεί να υποδηλώνει από μόνη της την ύπαρξη ρεαλιστικής προοπτικής για κάρπωση τέτοιου μισθού από τον εφεσίβλητο στο μέλλον. Το γεγονός ότι στο παρελθόν ο εφεσίβλητος εργάστηκε για λογαριασμό εκείνου του εργοδότη, δεν μπορεί να σημαίνει ο,τιδήποτε για τους σκοπούς του θέματος που εξετάζουμε. Αν όχι τίποτε άλλο και πέρα από όσα σημειώσαμε, αν γινόταν δεκτή η εισήγηση θα βρισκόμαστε μπροστά στο παράδοξο να αναγνωρίζουμε στον εφεσίβλητο την προοπτική για πιο επικερδή εργασία την οποία ο ίδιος για χρόνια πριν από τον τραυματισμό του δεν έκαμνε ακούσιος στη συνηθισμένη, όπως αντιλαμβανόμαστε, αμοιβή επαγγελματιών της ειδικότητάς του στην Κύπρο.

Ο ΤΟΚΟΣ

Το πρωτόδικο Δικαστήριο επιδίκασε τόκο προς 6% ετησίως από την ημέρα του δυστυχήματος πάνω στο ποσό των γενικών αποζημιώσεων. Προσβάλλεται η απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου να μη επιδικάσει τόκο πάνω στο ποσό της αποζημίωσης σε σχέση με τα εισοδήματα που χάθηκαν μέχρι την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου. Έτσι, η πρωτόδικη απόφαση σε σχέση με τον τόκο ως προς τα υπόλοιπα ποσά που επιδικάστηκαν δε θα μας απασχολήσει.

Το Ανώτατο Δικαστήριο εξέτασε τις αρχές που διέπουν την ενάσκηση της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου για την επιδίκαση τόκου σε υποθέσεις αυτής της φύσης με βάση τις πρόνοιες του Αρθρου 58Α του περι Αστικών Αδικημάτων Νόμου Κεφ. 148 όπως τροποποιήθηκε με τον περι Αστικών Αδικημάτων (Τροποποιητικό Νόμο) του 1985 (Ν. 156/85), στην υπόθεση *Μιχαήλ Φοινικαριδής v. Γεώργιου Λάμπρου Γεωργίου* (ανωτέρω). Το Πρωτόδικο Δικαστήριο όφειλε να είχε επιδικάσει τόκο και σε σχέση με τα εισοδήματα που έχασε ο εφεσίβλητος μέχρι τη δίκη. Με δοσμένο το επιτόκιο από το νόμο και έχοντας υπόψη ότι τα γεγονότα της υπόθεσης την εντάσσουν στις συνηθισμένες του είδους, θα έπρεπε να είχε επιδικάσει τόκο προς 6% ετησίως για το μισό της περιόδου από την ημέρα του ατυχήματος μέχρι την έκδοση της απόφασης.

5 Αυτό, για να αποφεύγεται, όπως έχει εξηγηθεί, η πολυδιά-
σπαση των ποσών με βάση το πότε προέκυψε η κάθε απώ-
λεια ξεχωριστά και η ενασχόληση με πολλές αριθμητικές
πράξεις με αντικείμενο συνήθως μικρά ποσά κάθε φορά
αφού κατά κανόνα η ζημιά, όπως συμβαίνει κυρίως στις
αξιώσεις για απώλεια απολαβών, είναι σταδιακή και
εκτείνεται, όπως έγινε και στην παρούσα υπόθεση, στη με-
γάλη καμιά φορά περίοδο από την ημέρα της γέννησης του
αγώγιμου δικαιώματος μέχρι τη δίκη.

10 Για όλους του πιο πάνω λόγους η έφεση ως προς το
ζήτημα της ευθύνης απορρίπτεται. Η πρωτόδικη απόφαση
ως προς το ζήτημα των αποζημιώσεων παραμερίζεται με-
ρικώς. Με βάση τα ποσά που προκύπτουν όπως τα έχουμε
15 προσδιορίσει και εφόσο η αριθμητική μας είναι σωστή, εκ-
δίδεται απόφαση υπέρ του εφεσιβλήτου και εναντίον των
εφεσειόντων για συνολικό ποσό £46.581. Το ποσό των
£8.000 που επιδικάζεται ως γενικές αποζημιώσεις θα
φέρει τόκο προς 6% από την 30 Οκτωβρίου 1982 που ήταν
η ημέρα του ατυχήματος μέχρι την πρωτόδικη απόφαση
20 που όπως σημειώσαμε δεν προσβλήθηκε ως προς το ση-
μείο αυτό. Το ποσό των £14.056 που αποτελεί το σύνολο
της απώλειας απολαβών μέχρι τη δίκη, θα φέρει τόκο
προς 6% ετησίως από την 30 Οκτωβρίου 1982 μέχρι την
31 Μαρτίου 1988 που εκδόθηκε η πρωτόδικη απόφαση
25 διαιρεμένο κατά το μισό. Εννοείται πως ολόκληρο το
ποσό που επιδικάζεται θα φέρει νόμιμο τόκο από την
ημέρα της έκδοσης της πρωτόδικης απόφασης.

30 Το μέρος της απόφασης που αναφέρεται στην αποζη-
μίωση ύψους £5.788 σε σχέση με την απώλεια απολαβών
από 28 Φεβρουαρίου 1985 μέχρι την 19 Δεκεμβρίου 1987
που συμπληρώθηκε η ακρόαση ενώπιον του πρωτόδικου
Δικαστηρίου, θα μπορεί να συνταχθεί αφού καταχωριστεί
τροποποιημένη έκθεση απαιτήσεως ώστε να το καλύπτει.
Έξοδα υπέρ του εφεσιβλήτου και εναντίον των εφεσειό-
35 ντων.

*Η έφεση απορρίπτεται. Η αντέφεση
γίνεται αποδεκτή εν μέρει. Απόφα-
ση υπέρ του εφεσιβλήτου για
£46.581 με τόκο και έξοδα.*